

Het ligt nooit
aan het kind!

De Almeerse school

Acht jaar (2010-2018) jeugd- en
onderwijsbeleid in vogelvlucht

Gemeente Almere

Met deze publicatie
maken we Almeerse
ervaringen deelbaar.

Inhoud

Voorwoord	3
De start is cruciaal	5
Bouwstenen voor de toekomst	6
Ontwikkelrecht vanaf de peuterjaren	9
Doorlopende lijnen	12
Structureel beter onderwijs	16
Centrale ontmoetingsplekken	23
Meer sporten, meer bewegen	24
Een gezonde jeugd in Almere	28
In teams elkaars expertise aanvullen	30
Met jeugdhulp gewoon naar school in het speciaal (basis)onderwijs	35
Een van de grootste veranderingen in de jeugdhulp ooit	38
Durf stevig te investeren	42
Wat vinden anderen?	45

2

In Almere wonen ruim
60.000
kinderen en jongeren
onder de 23 jaar.

Dat is zo'n
30%
van de bevolking.

Voorwoord

Almere. Nieuwe stad in het nieuwe land. Een jonge stad, maar inmiddels volwassen geworden. In goed veertig jaar tijd van nul naar nu meer dan 200.000 inwoners. Inmiddels is Almere de zevende stad van Nederland, met nog een enorme groeipotentie. Een stad met een gemiddeld jonge bevolking. Jonger dan elders. Er wonen veel kinderen en elke dag komen er nieuwe bij.

De jeugdigen in Almere staan centraal in dit verhaal. Het gaat over hun en onze toekomst. Over de Almeerse kijk op gezond en veilig opgroeien en over wat wij daarin anders en beter en meer in samenhang kunnen organiseren. Dat doen we onder meer door in te zetten op preventie en vroegsignalering, talentontwikkeling, doorlopende leerlijnen en aandacht voor het hele gezin.

Deze uitgave gaat ook over de dieper liggende waarde van een inclusieve stad en samenleving waarin we kansen willen bieden aan alle Almeerse jeugdigen, ongeacht waar ze vandaan komen en hoe hun thuissituatie is. Ons leidmotief daarbij is: het ligt nooit aan het kind.

Wij schetsen hier in vogelvlucht het beleid van Almere in de periode 2010 tot en met 2018 en de ideeën en opvattingen die de grondslag en de brandstof daarvoor zijn. Een aantal betrokkenen en deskundigen werpt een kritische blik en reflecteert. Het is een vorm om de lokale - en deels ook regionale - ervaringen deelbaar te maken. Om onze methodes en geleerde lessen vast te leggen voor onszelf én voor anderen die voor soortgelijke vraagstukken staan. En om *feedforward* te organiseren: vanuit de huidige situatie de brug slaan naar nog niet ontdekte oplossingen en verdere verbeteringen.

We hopen dat dit verhaal niet alleen leert en informeert over 'de Almeerse school', maar mogelijk ook inspireert en enthousiasmeert.

Wij zijn benieuwd naar uw reactie, uw lof of tegengeluid. Het kan beide in Almere.

De start is cruciaal

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst, zo luidt een bekend gezegde. In Almere steken we dan ook veel energie en denkkraft in goed en in goede gezondheid kunnen opgroeien. Dat begint al voordat kinderen het levenslicht zien. Voor en tijdens de zwangerschap dus.

Een goede gezondheid van een zwangere vrouw is van belang voor het ongeboren kind. En zeker ook voor de gezondheid van dat kind op latere leeftijd. Dit creëert een extra verant-

woordelijkheid voor hulpverleners in de geboortezorg. De stad heeft meerdere kinderwensspreekuren om persoonlijke risico's te bespreken en goed voorbereid een zwangerschap in te gaan. Bij verloskundige controles gaat het er vervolgens niet alleen om of het kind goed groeit. Maar ook: zijn de ouders voldoende voorbereid op de komst van de baby? Spelen er problemen als schulden, laaggeletterdheid of verslavingen? En is er wel geschikte woonruimte? Medische en sociale hulp moeten hand in hand gaan.

Erbij zijn, al voor de geboorte

Nisa (19) en Anouar (26) zijn als vluchtelingen naar Almere gekomen. Ze hebben nu een officiële status en verwachten binnenkort hun eerste kind. Nisa heeft een mbo-1-diploma, maar werkt niet en doet ook geen vervolgopleiding. Vader Anouar kampt met schulden. Hij zit psychisch niet goed in zijn vel en zit hierdoor in de Ziektewet.

Via het maatschappelijk werk komen de twee in contact met VoorZorg-verpleegkundige Marian van de jeugdgezondheidszorg (JGZ Almere). Zij helpt om de controles bij de verloskundige voor te bereiden. Ze geeft voorlichting over gezond zwanger zijn en ondersteunt bij de inschrijving bij WoningNet. Anouar wordt aangemeld voor behandeling van zijn psychische klachten. Nisa krijgt aansporingen om weer naar school te gaan zodra de baby er is. Er komt een oproep in de buurt voor babyspullen. Al snel heeft het stel een ledikant, een badje en een hele doos met kleertjes en speelgoed binnen. Zo kan Marian al voordat de baby is geboren een aantal problemen helpen aanpakken. Na de bevalling richt de begeleiding zich op de ontwikkeling van een goede hechtingsrelatie.¹⁾

Bouwstenen voor de toekomst

Over de jaren na de geboorte zijn deskundigen unaniem. Wie je ook bent en waar je ook vandaan komt, de eerste levensjaren zijn bepalend voor de rest van je leven. De wereld van het jonge kind is een fascinerende wereld vol ontdekkingen waarin alle bouwstenen klaarstaan voor een hopelijk mooie en kansrijke toekomst.

In die eerste periode gaat het goed of kunnen er juist allerlei problemen ontstaan. Het is dan als haperen bij de start van de honderd meter sprint. Je weet dat je in de achterhoede eindigt, daar waar niemand wil zijn. Je haalt de achterstand nooit meer in. Deze sportmetafoor benadrukt de enorme waarde van begeleiding en versterking van de allerjongsten en de gezinnen waarin ze opgroeien. Want juist die vormende jaren zijn essentieel voor de ontwikkeling van taalgevoel, motoriek

en sociaal-emotionele vaardigheden. In dit kader geloven wij in Almere stellig in investeren in ‘het normale’. In de juiste faciliteiten thuis, bij de kinderopvang, op school en in de wijk. Krachtige samenwerkingen op dit terrein kunnen probleemsituaties verkorten of voorkomen.

Bovendien geloven we in het verruimen van wat we beschouwen als ‘normaal’. We willen situaties niet onnodig problematisch benaderen of onnodige ‘etiketten plakken’. Dit vraagt om scherpe keuzes, heldere afspraken - van strategisch niveau tot de werkvloer - en doorlopend leren en bijsturen in de praktijk. Het vraagt ook om doorzettingsvermogen. Om doen. Durven. En soms ook drammen. Want wat er ook gebeurt in het proces van opvoeden en opgroeien, het ligt nooit aan het kind.

Stelselmatig investeren in goede omstandigheden voor jonge mensen vraagt om doorzettingsvermogen. Om doen. Durven. En soms ook drammen.

Naar één jeugdgezondheidszorg

De jeugdgezondheidszorg in Almere werd voorheen georganiseerd door twee organisaties. Zorggroep Almere was er voor de consultatiebureaus. GGD Flevoland kwam in beeld vanaf het moment dat kinderen 4 jaar werden. Inmiddels vormen de twee organisaties de coöperatie JGZ Almere. Zo is er een doorgaande lijn in preventie en ondersteuning ontstaan voor kinderen van 0 tot 18 jaar en hun ouders of verzorgers.

De rol van de jeugdgezondheidszorg is verbreed met een uitgebreid aanbod aan (preventieve) jeugdhulpinterventies. Via vaste contactpersonen is er aansluiting met het werk van bijvoorbeeld het onderwijs, de wijkteams en huisartsen. Een multidisciplinair team adviseert collega-jeugdhulpmedewerkers bij complexe casussen. Het doel is dat jeugdigen zo vroeg mogelijk, zo licht mogelijk en zo dichtbij mogelijk passende hulp krijgen. Of het nu gaat om alledaagse vragen of om grote zorgen.

Voor jeugdigen in de 24-uurszorg (fulltime verblijf in een instelling) voert de jeugdgezondheidszorg perspectiefregie uit. Een medewerker ziet erop toe dat alle hulp die een jeugdige of gezin krijgt - gelijktijdig of op elkaar volgend - bijdraagt aan het toekomstperspectief van de jeugdige. Bijvoorbeeld terugkeer naar huis of zelfstandig leren wonen. De medewerker is een vast aanspreekpunt, houdt zicht op de totale situatie en stuurt bij waar nodig.

Twee derde van de Almeerse peuters maakt gebruik van voorschoolse educatie. Bij de vroegschoolse educatie is dat bijna de helft.

Voorschoolse educatie

Vroegschoolse educatie

Het zou mooi zijn om te spreken van een ontwikkelrecht vanaf 2 of 2,5 jaar.

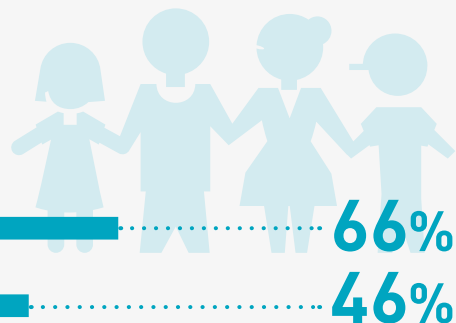
Ontwikkelrecht vanaf de peuterjaren

De Onderwijsinspectie concludeerde in 2015 dat de ongelijkheid van onderwijskansen tussen kinderen van hoog- en laagopgeleide ouders in Nederland toeneemt. Dat is nu precies wat we niet willen. De adviezen en pleidooien zijn voor Almere dan ook brandstof om door te gaan op de ingeslagen weg van investeren in jonge kinderen.

De basis voor gelijke kansen leggen we bij voorkeur zo vroeg mogelijk. De consultatiebureaus zijn een spil in de screening op dreigende achterstanden. Constaten zij risicofactoren, bijvoorbeeld dat een gezin thuis weinig Nederlands spreekt? Dan kan dat leiden tot een verwijzing naar een voorschools programma binnen de kinderopvang.

Voorschoolse programma's binnen de kinderopvang richten zich op het inlopen van taal- en andere (ontwikkel)achterstanden bij kinderen. Waar nodig is er tot en met groep 2 van de basisschool extra begeleiding. Almere heeft veel geïnvesteerd in de kwaliteit van het verantwoordelijk personeel. Beroepskrachten moeten speciaal gecertificeerd zijn en over een voldoende taalniveau beschikken. Zijzelf en hun leidinggevendenden moeten zich blijven ontwikkelen op hun vakgebied. Om de ouderbetrokkenheid te vergroten, zijn er oefenprogramma's waarmee ouders ook thuis het spelend leren kunnen aanmoedigen.

De voor- en voorschoolse programma's zijn een groot goed, maar tegelijkertijd wringt er iets. Want werk je geen segregatie in de hand tussen peuters in een achterstandssituatie en hun leeftijdsgenootjes? En zijn eigenlijk niet alle peuters gebaat bij een gedegen voorbereiding op de kleuterklas? Het zou mooi zijn om te spreken van een ontwikkelrecht vanaf 2 of 2,5 jaar. Daarmee draag je uit dat spelenderwijs ontwikkelen erbij hoort en voor elk kind belangrijk is. Het zorgt ook voor gemengdere groepen waar peuters elkaar stimuleren.

'Haagse' handen nog niet op elkaar

Huidige 'Haagse' regels en financieringsstromen zitten in de weg bij het komen tot één voorschool voor peuters vanaf 2,5 jaar. Het geld voor voor- en vroegschoolse educatie komt uit het budget voor onderwijsachterstanden, dat het Rijk onder gemeenten en scholen verdeelt. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt dat het bedoeld is voor leerlingen die risico lopen op achterstanden en dus niet voor alle peuters. Financiering voor kinderopvang komt onder de noemer 'arbeidsparticipatie' ook van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De Onderwijsraad pleit al langer voor één peutervoorziening vanaf 2,5 jaar, aangestuurd door één ministerie. Op een advies van de Sociaal-Economische Raad reageerde het toenmalige kabinet dat een 'verder geïntegreerd voorschools aanbod' een omvangrijke stelselwijziging vereist, terwijl onderzoek naar de effecten niet eenduidig is. Intussen zoeken gemeenten lokaal en in collectief verband naar mogelijkheden om toch te experimenteren met een geïntegreerd aanbod voor peuters.²¹

Investeren in de allerjongsten doet Almere ook door beroepskrachten bij elkaar te brengen. Het Expertisenetwerk Nul- Tot Zesjarigen in Almere (ENTZA, zie ook entza.nl) verbindt alle lokale partijen die zich professioneel bezighouden met het leren en ontwikkelen van jonge kinderen. ENTZA heeft als doel om een hogere kwaliteit van professioneel handelen te bevorderen. Bijvoorbeeld via online werk- en overleggroepen, webinars, trainingen en congressen.

Doorlopende lijnen

Zitten de peuterjaren erop, dan gaat het spelen geleidelijk over naar leren. De overgang tussen die twee fases moet zo soepel mogelijk zijn. Daarvoor is een intensieve samenwerking nodig tussen het voorschoolse en het schoolse. Het liefst is er sprake van één pedagogische visie en één leiding voor beide. Dat geeft de beste kansen op een consistente benadering en doorlopende leer- en ontwikkellijnen vanaf de jongste jaren tot aan de volgende belangrijke stap richting brugklas. Nog liever zou je die lijnen helemaal doortrekken tot aan de stap naar volwassenheid en vervolgonderwijs. En zou je toe willen naar een verregaande vorm van gepersonaliseerd leren: wat heeft elk individueel kind in huis en hoe haal je het beste in hem of haar naar boven binnen de eigen mogelijkheden?

Een stap in die richting is het mogelijk maken van integrale kindcentra: een stelsel van voorzieningen voor kinderen (en hun ouders) van 0 tot en met 12 jaar. Pedagogische professionals in deze kindcentra werken vanuit het belang van de kinderen en met kennis vanuit verschillende disciplines.

Er is een intensieve samenwerking nodig tussen het voorschoolse en het schoolse. Nog liever zou je die lijnen helemaal doortrekken tot aan de stap naar volwassenheid en vervolgonderwijs.

Ontschotten in het belang van leerlingen

15

Almere kent drie officiële integrale kindcentra die als pilot zijn opgezet: De Ruimte in Almere Poort, Het Universum in Nobelhorst en De Aquamarijn in Almere Haven. Het zijn samenwerkingsvormen van in ieder geval kinderopvang, basisonderwijs en tussen- en naschoolse opvang. Er is een sterke binding met de buurt en de centra zijn zo ontmoetingsplekken voor bewoners, organisaties en lokale bedrijven.

Voor de kinderopvang en het basisonderwijs gelden verschillende regels. Anders dan gedacht en gehoopt, zet het kabinet-Rutte III geen stappen om kindcentra een wettelijke basis te geven. "Een gemiste kans, want het is moeilijk om een huis te bouwen op een fundament van schotsen," zegt voormalig verantwoordelijk wethouder René Peeters.

"Die versnippering is niet in het belang van het kind. We moeten ontschotten. In Almere zijn we geen voorstander van een zwaar en verplichtend fundament. We willen gewoon dat het mag en dat één leiding zeggenschap kan hebben over het personeel, met maximale invloed op de doorgaande ontwikkellijn voor leerlingen. Het blijkt ook dat ouders die doorgaande lijn graag willen. De kindcentra zijn sterk gegroeid. Met alles wat daar onder één dak huist, zijn ze een kloppend hart in de wijk geworden." Peeters maakte tijdens zijn wethoudersperiode deel uit van de koplopergroep Kindcentra 2020 namens de Vereniging van Nederlandse Gemeenten waarin wethouders en vertegenwoordigers van kinderopvang, scholen en jeugdhulpaanbieders samen optrekken om wet- en regelgeving aangepast te krijgen.

Structureel beter onderwijs

De gemeente en de schoolbesturen hebben de afgelopen jaren een stevige inspanning geleverd om het onderwijs structureel te verbeteren. Het ultieme gezamenlijke doel was - en is nog steeds - dat elk kind in Almere goed onderwijs krijgt als basis voor een kansrijke toekomst. In 2011 hadden we te kampen met een fors aantal zwakke scholen. Zo'n 25 Almeerse basisscholen

presteerden volgens de landelijke Onderwijsinspectie onder de maat. Drie van de vier scholen voor speciaal basisonderwijs waren zwak en de middelbare scholen telden drie (zeer) zwakke afdelingen. We startten het ambitieuze, maar noodzakelijke project 'Van achterstand naar voor-sprong' om daar verandering in te brengen.

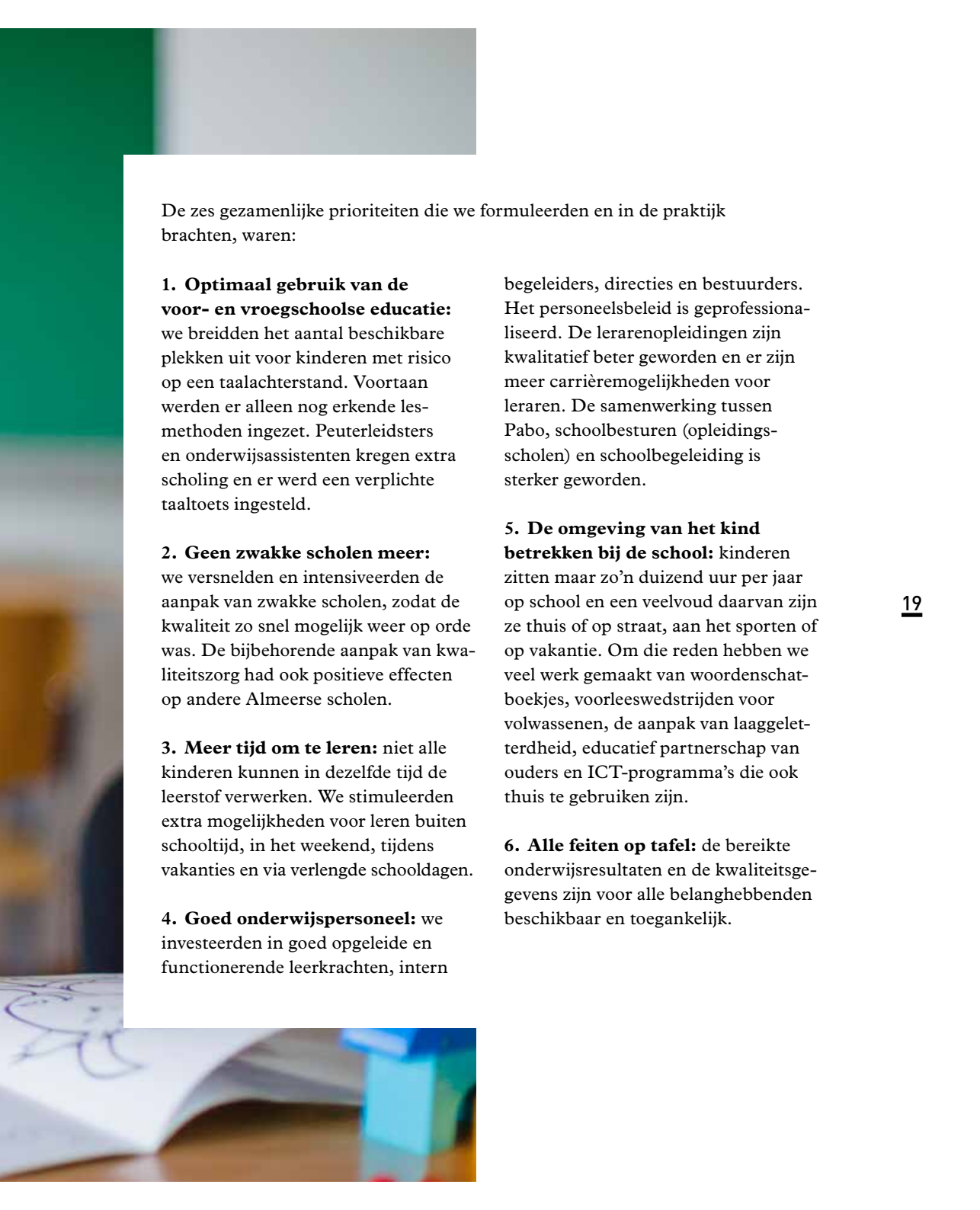
In Almere nemen een kleine 35.000 leerlingen deel aan het primair, voortgezet of speciaal onderwijs.

16

De gemeente en de schoolbesturen hebben de afgelopen jaren een stevige inspanning geleverd om het onderwijs structureel te verbeteren.

De zes gezamenlijke prioriteiten die we formuleerden en in de praktijk brachten, waren:

1. Optimaal gebruik van de voor- en vroegschoolse educatie:

we breidden het aantal beschikbare plekken uit voor kinderen met risico op een taalachterstand. Voortaan werden er alleen nog erkende les-methoden ingezet. Peuterleidsters en onderwijsassistenten kregen extra scholing en er werd een verplichte taaltoets ingesteld.

2. Geen zwakke scholen meer:

we versnelden en intensiverden de aanpak van zwakke scholen, zodat de kwaliteit zo snel mogelijk weer op orde was. De bijbehorende aanpak van kwaliteitszorg had ook positieve effecten op andere Almeerse scholen.

3. Meer tijd om te leren: niet alle kinderen kunnen in dezelfde tijd de leerstof verwerken. We stimuleerden extra mogelijkheden voor leren buiten schooltijd, in het weekend, tijdens vakanties en via verlengde schooldagen.

4. Goed onderwijspersoneel: we investeerden in goed opgeleide en functionerende leerkrachten, intern

begeleiders, directies en bestuurders. Het personeelsbeleid is geprofessionaliseerd. De lerarenopleidingen zijn kwalitatief beter geworden en er zijn meer carrièremogelijkheden voor leraren. De samenwerking tussen Pabo, schoolbesturen (opleidingscholen) en schoolbegeleiding is sterker geworden.

5. De omgeving van het kind

betrekken bij de school: kinderen zitten maar zo'n duizend uur per jaar op school en een veelvoud daarvan zijn ze thuis of op straat, aan het sporten of op vakantie. Om die reden hebben we veel werk gemaakt van woordenschatboekjes, voorleeswedstrijden voor volwassenen, de aanpak van laaggeletterdheid, educatief partnerschap van ouders en ICT-programma's die ook thuis te gebruiken zijn.

6. Alle feiten op tafel: de bereikte onderwijsresultaten en de kwaliteitsgegevens zijn voor alle belanghebbenden beschikbaar en toegankelijk.

Lezen tussen de oren

Hoe krijg je (voor)lezen tussen de oren van kinderen en hun ouders? Dat lukt bijvoorbeeld door het plaatsen van voorleesfilmpjes op internet. Ouders, schoolbestuurders en andere Almeerders lazen op camera boekjes voor aan 0- tot 8-jarigen. Het bleek een inspiratiebron voor opvoeders die niet goed wisten wat en hoe zij hun kinderen moesten voorlezen. Samen konden ze de filmpjes bekijken en napraten over het verhaal. De boekjes waren ook te leen bij de bibliotheek.

Het project leerde ouders zich meer betrokken op te stellen. Als zij dagelijks met hun kind bespreken wat zij die dag op school hebben geleerd, versterkt dat het leerrendement. Vragen als 'Wat heb je vandaag gedaan?', 'Wat heb je gelezen?', 'Waar heb je moeite mee?' en 'Wat ga je morgen tegen de juf of meester zeggen?' hebben dus een positieve uitwerking op kinderen.

Onderdeel van het project rond ouderbetrokkenheid was het organiseren van een voorleeswedstrijd voor volwassenen. Het evenement is inmiddels een jaarlijkse Almeerse traditie geworden.

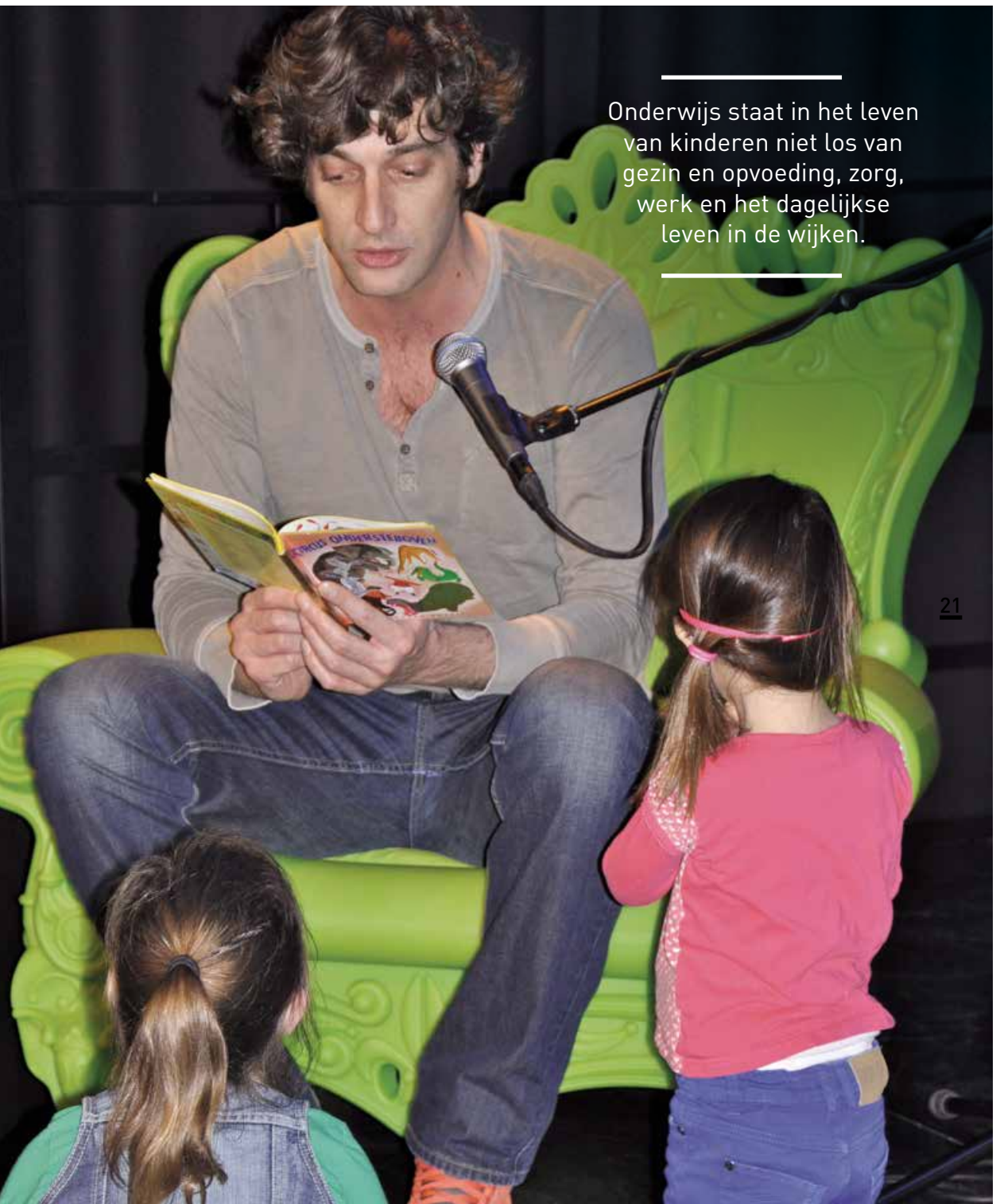
Het rapport 'De lokale staat van het onderwijs' biedt elk jaar een compleet overzicht van hoe het staat met de kwaliteit van het onderwijs in Almere. Zo zijn de gegevens duidelijk, toegankelijk en vindbaar voor iedereen. De cijfers zijn ook belangrijke voeding voor het beleid van de gemeente en de schoolbesturen. Weinig andere steden geven op deze manier en over een langere periode een dergelijk overzicht.

Mede door de geleverde inspanningen in de afgelopen periode mocht Almere zich in het schooljaar 2013-2014 onderwijsstad van Nederland noemen.

Het vergt onderhoud om de ingezette verbeteringen duurzaam te maken. Daarom blijven de gemeente en de schoolbesturen samen optrekken. De verbinding met (organisaties in) de rest van de stad is hierbij van essentieel belang gebleken. Onderwijs staat in het leven van kinderen immers niet los van gezin en opvoeding, zorg, werk en het dagelijkse leven in de wijken.

Onderwijs staat in het leven van kinderen niet los van gezin en opvoeding, zorg, werk en het dagelijkse leven in de wijken.

Centrale ontmoetingsplekken

Scholen moeten in de Almeerse beleving geen gesloten systemen zijn. Ze lenen zich - zoals de eerder genoemde kindcentra - uitstekend als centrale ontmoetingsplekken in de wijken. Niet alleen de plaats voor het formele leren en buitenschoolse vormen van opvang, maar ook voor een breed scala aan activiteiten. Voor sporten en bewegen. En voor laagdrempelig kennismaken met kunst en cultuur, ook - of juist - als dat van huis uit minder vanzelfsprekend is. Dat helpt bij de algemene ontwikkeling, bij het aangaan van sociale contacten dwars door bevolkingsklassen heen en bij het stimuleren van sportieve of creatieve (top)talenten.

Buurtsportcoaches, activiteitenbegeleiders en kinder- en jongerenwerkers doen al veel op dit vlak. Hun inzet is echter vaak nog gebonden aan een bepaalde school, locatie of wijk. Dat moet veel flexibeler. En vraaggericht, daar waar de behoefte het grootst is. Er zijn ook kansen om dwarsverbanden te leggen met het opbouwwerk en activiteiten voor het hele gezin.

Meer sporten, meer bewegen

Almeerse scholen en wijken zijn de voedingsbodem voor de activiteiten van het Almere Kenniscentrum Talent, het expertisecentrum voor sport- en beweegtalent. Het werkt aan een blijvende verbinding tussen coaches, vakdocenten bewegingsonderwijs, sportverenigingen en -bonden, regionale trainingscentra en (landelijke) onderwijs- en kennisinstellingen. Het doel is om kinderen en

jongeren te helpen bij het ontdekken en verder ontwikkelen van hun talenten, ieder op zijn of haar eigen niveau. Dat betekent dat je bij het ene kind werkt aan een leven lang sporten en bewegen. Bij het andere kind werk je aan wat weleens een glansrijke topsportcarrière kan worden. We verkennen of de werkwijze zich ook leent voor talentontwikkeling op cultureel gebied.

24

Bijna
900
basisschoolleerlingen
sporten wekelijks via de
naschoolse lessen van het AKT.

Bijna
200
Almeerse trainers
zijn opgeleid om
veelzijdig bewegen toe te
passen in hun werk.

Almere
Kenniscentrum
Talent

Ruim
4.000
kinderen
doen mee aan de
AKT-sportdagen.

Ruim
10
sportverenigingen en scholen
gebruiken de speciale AKT-ruimtes in
indoorsportcomplex Olympiakwartier.

Kweekvijver voor Olympische kampioenen

Het Almere Kenniscentrum Talent (AKT) maakt gebruik van verschillende methoden en modellen, waaronder het *Athletic Skills Model*. Dit model draait om veelzijdig bewegen. Door je niet in één sport te bekwaamen, maar in meerdere, word je een completere atleet. Denk aan Zlatan Ibrahimović die zijn behendigheid in het voetbal mede dankt aan zijn zwarte band in taekwondo.

Om het veelzijdige bewegen van het *Athletic Skills Model* onder de knie te krijgen, zijn goede accommodaties cruciaal. In het multifunctionele indoor-sportcomplex Olympiakwartier is de inrichting van twee sportzalen gebaseerd op het model. Tegenover het complex ligt het Almeerse Topsportcentrum. Eromheen komt op termijn een nieuwe woonwijk met een buitenruimte die ook het gedachtegoed van het model omarmt. Zo verrijst in Almere een voor Nederlandse begrippen unieke sportieve locatie. Niet alleen voor de stad, maar voor heel Flevoland en omstreken. Dat past bij de ambitie die Almere heeft om een kweekvijver te zijn voor de Olympische kampioenen van morgen.

Een gezonde jeugd in Almere

Talentontwikkeling en gezondheidsbevordering zijn investeringen in het bredere welzijn en de kansen voor kinderen. Het geeft plezier en zelfvertrouwen als je jeugdigen activeert en aanspreekt op wat ze goed kunnen. Daarmee bevordert je niet alleen hun fysieke, maar ook hun mentale gesteldheid. Van de Romeinse dichter Juvenalis komt het beroemde *Mens sana in corpore sano*, ofwel: een gezonde geest in een gezond lichaam. In Almere gaan we voor een gezonde jeugd in een gezonde stad.

Meer bewegen en gezonder eten staan voorop. Dat is hard nodig. Overgewicht en obesitas zijn ernstige bedreigingen van de volksgezondheid. In Almere heeft één op de vijf kinderen en jongeren tot 19 jaar (ernstig) overgewicht. Dit vergroot de kans op ziekten en kan op jonge leeftijd een sterke negatieve impact hebben op de psychische en sociale ontwikkeling. Twintig partijen zijn medeondertekenaar van het pact Aanpak Gezond Gewicht Almere. In dit pact geven de betrokken partijen aan dat de aanpak van (dreigend) overgewicht en obesitas bij kinderen prioriteit heeft. Het streven is om preventief te werken en een sluitende keten te creëren van signalering en ondersteuning. De onderlinge afspraken krijgen in eerste instantie een concrete invulling in

Almere Buiten. Hier zijn al stevige verbindingen ontstaan tussen allerlei partijen, onder andere door de samenwerking binnen de landelijke methodiek Jongeren Op Gezond Gewicht.

Almere is ook proeftuingemeente voor *Care for Obesity*. Dit is een project van de Vrije Universiteit Amsterdam met financiering door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In de periode 2016-2018 ontwikkelt *Care for Obesity* in samenwerking met acht proeftuinen het landelijk model ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas. Dit helpt om bestaande kennis over ondersteuning en zorg voor deze kinderen en hun ouders toepasbaar te maken. De proeftuinen laten in de praktijk zien dat het kan en hoe het kan.

In Almere vervult JGZ Almere de rol van centrale zorgverlener. Dat betekent dat zij gezinnen begeleiden en ondersteunen. Daarnaast is de coöperatie aanspreekpunt voor scholen en andere professionals over hoe ze kunnen overgaan van signalering naar een duurzame aanpak van overgewicht bij kinderen.

Talentontwikkeling en
gezondheidsbevordering
zijn investeringen in het
brede welzijn en de
kansen voor kinderen.

In teams elkaars expertise aanvullen

Naast een ongezonde leefstijl kunnen kinderen tijdens hun schoolgaande jaren tegen andere moeilijkheden aanlopen. Problemen die direct te maken hebben met het onderwijs of die het gevolg zijn van de omstandigheden thuis. (V)echtscheidingen of financiële problemen in het gezin kunnen een flinke impact hebben op het gedrag van een jeugdige. Dit signaleren we en pakken we zo veel mogelijk aan op en rondom school,

in de vertrouwde omgeving, daar waar alle kinderen komen. Dit is precies de reden dat Almere een groot pleitbezorger is van breed samengestelde teams. Voeg waar nodig bijvoorbeeld opvoedadviseurs of schoolmaatschappelijk werkers toe aan de onderwijsteams. Zij zijn in staat om sneller het juiste gesprek aan te gaan met ouders en leerlingen om te achterhalen wat er nodig is. Bovendien verlicht het de werkdruk van de docenten op school.

Je grenzen kennen

Veel scholen hebben ondersteuningstaken lang zelf op zich genomen. Docenten zijn begaan met leerlingen die het moeilijk hebben en bieden eigenstandig extra hulp en begeleiding. Dat is begrijpelijk. Het gebeurt vanuit de beste bedoelingen. Maar de vraag is of een docent wel altijd de juiste expertise heeft. Bovendien verdienen ook de andere leerlingen tijd en aandacht. Als school heb je een primaire verantwoordelijkheid voor het welbevinden van kinderen in de klas. Vervolgens is het de vraag wat je eigen rol daarin is en waarvoor je anderen nodig hebt.

Een oplossing die in Almere kansrijk is gebleken, is een tandem van intern begeleiders en jeugdverpleegkundigen. De intern begeleider heeft een onderwijsachtergrond, terwijl de jeugdverpleegkundige de blik meer richt op het gezin en de vragen die daar spelen. De pilot 'School in de wijk' toonde aan dat de twee beroeps-groepen elkaar versterken in hun kennis en expertise. Het contact met ouders en leerlingen verloopt daardoor soepeler. Bovendien hebben de intern begeleiders weer meer tijd voor de kwaliteitszorg in de school.

32

Almere heeft ook veel ervaring met daadwerkelijke jeugdhulp binnen de schoolmuren. Programma's als OKé-op-school en Sterk in de Klas richten zich op zaken als concentratievermogen, zelfvertrouwen en sociaal-emotionele ontwikkeling. Beschikbaarheid op afroep in de wijk in plaats van een vaste plek bij de kinderopvang of op school is voor dit soort programma's raadzaam gebleken. Het voorkomt dat relatief simpele opvoed- en opgroevragen direct bij 'zware' hulpverleners als een orthopedagoog of jeugdpsychiater terechtkomen. Want: aanbod creëert vraag.

Almere is een groot
pleitbezorger van breed
samengestelde teams.

Met jeugdhulp gewoon naar school in het speciaal (basis)onderwijs

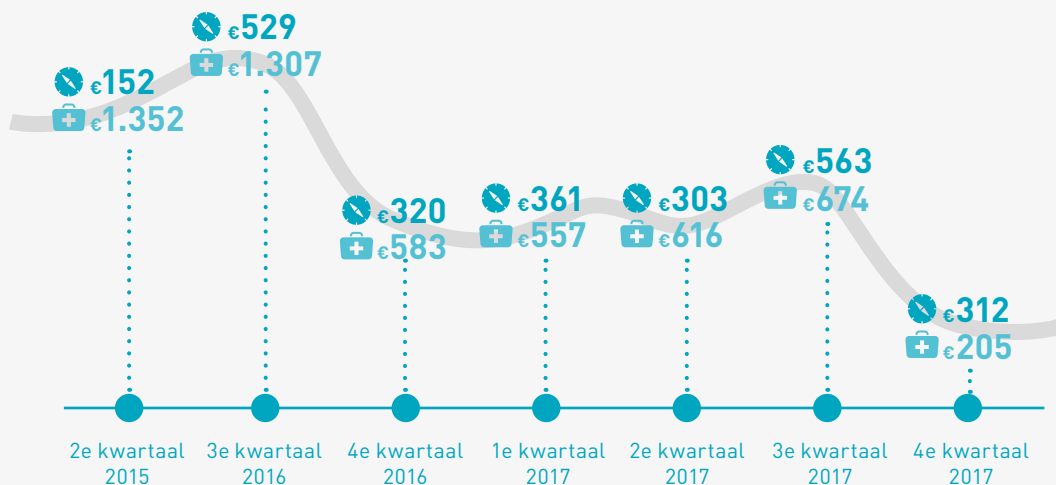
In Almere zijn we ervan overtuigd dat breed samengestelde teams eraan bijdragen dat meer jeugdigen regulier onderwijs kunnen volgen. Dat is voor ons de essentie van het streven naar passend onderwijs. Er zijn natuurlijk altijd leerlingen voor wie een reguliere klas (nog) niet past. Zij kunnen bijvoorbeeld maar een paar uur per dag les aan. Ook voor hen willen we het mogelijk maken dat ze gewoon naar school gaan.

Op een aantal scholen voor speciaal (basis)onderwijs en het OPDC-Almere

experimenteren we al een aantal jaren met zogeheten onderwijs-jeugdhulparrangementen. Op die manier is jeugdhulp zonder verwijzing mogelijk op school en thuis. Een hoofdaanbieder organiseert de jeugdhulp op de scholen en beheert het budget. Alle vormen van preventie en hulp komen samen. Dit bevordert de samenhang en voorkomt dubbelingen en schooluitval (thuiszitten). Op scholen met een arrangement had voorheen een kwart van de leerlingen een individuele vorm van hulp. Eind 2017 was dat nog 15%.

De onderwijs-jeugdhulparrangementen zorgen voor een flinke afname van de uitgaven aan met name individuele behandeling. Onderstaande bedragen zijn gebaseerd op voorlopige cijfers.

Ambulante jeugdhulp
🚶 begeleiding
🏠 behandeling

Een van de arrangementen is er bovendien op gericht om plaatsing in een (gesloten) instelling te voorkomen. Onder de naam 'School2Care Almere' is er een intensief programma voor jongeren van 12 tot 17 jaar die thuis, op school en in de vrije tijd ernstige

problemen hebben. Twaalf uur per dag (van 8.00 tot 20.00 uur) krijgen ze onderwijs, jeugdhulp en begeleide vrijetijdsbesteding aangeboden. Samen met de jongeren en de ouders werkt School2Care aan een positief toekomstperspectief.

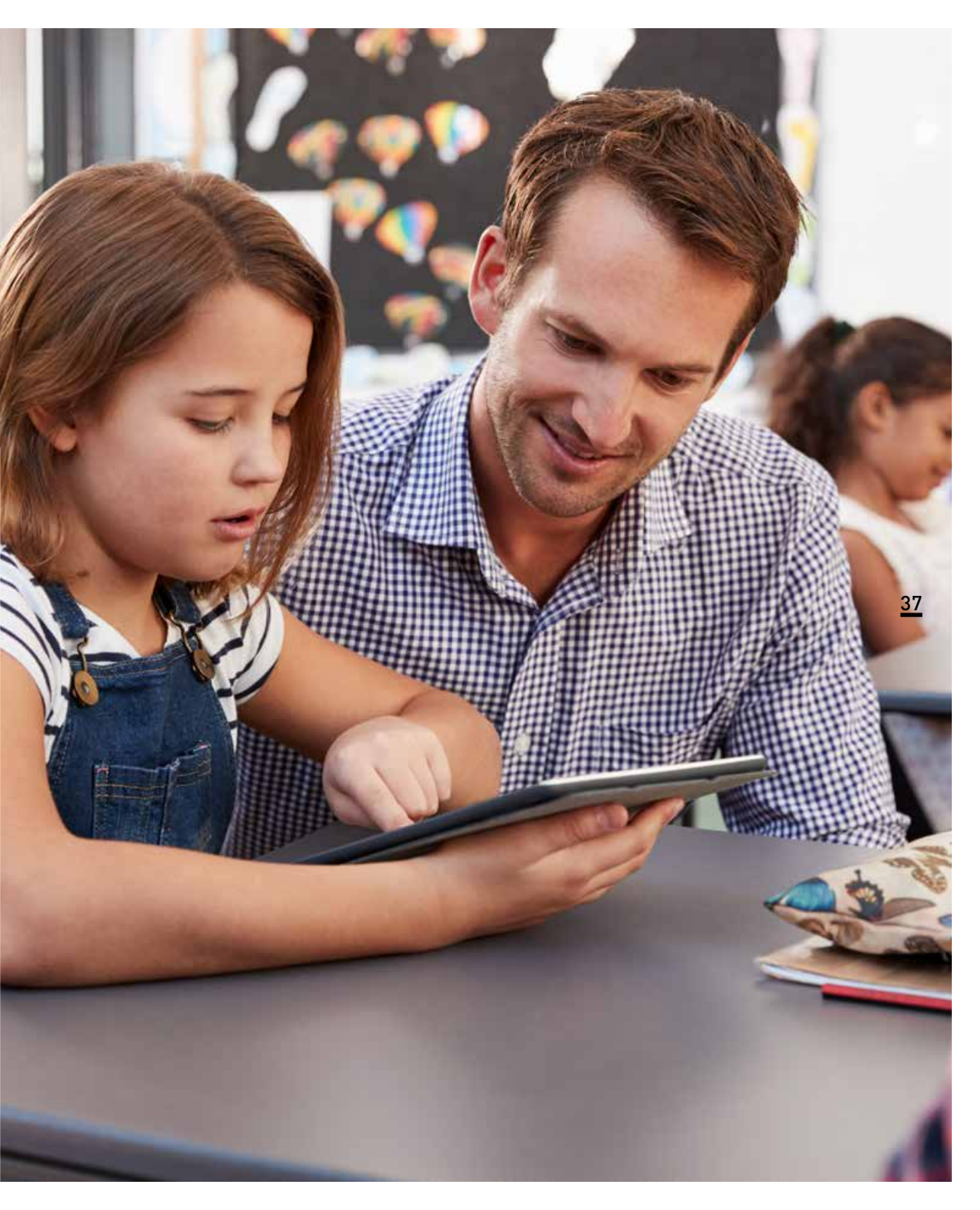
Aan tafel!

36

De onderwijs-jeugdhulparrangementen zijn niet de enige manier om langdurig thuiszitten van leerlingen tegen te gaan. De gemeente, Passend Onderwijs Almere, JGZ Almere, GGZ Centraal en Samen Veilig Midden-Nederland werken samen om ervoor te zorgen dat kinderen die door welke omstandigheden dan ook (langdurig) thuiszitten, zo snel mogelijk weer naar school gaan. De partijen hebben een actietafel ingesteld waar alle betrokken hulpverleners iedere twee weken met elkaar bespreken welke specifieke hulp gewenst is om kinderen te helpen.

De meeste thuiszitters, leerlingen die vier weken of langer verzuimen, staan ingeschreven bij het voortgezet onderwijs of het mbo. Psychische problemen of een gedragsstoornis vormen meestal de oorzaak van het langdurig schoolverzuim. Bij de actietafel thuiszitters staat de samenhang tussen de verschillende vakgebieden centraal. Waar jeugdhulp nodig is, moet deze zo goed mogelijk aansluiten bij het onderwijs en bij het gezin waarin het kind opgroeit.

Zo vergaat het ook een jongen van 14 die van school is gestuurd vanwege zijn gedrag. Hij kan terecht op een andere school, maar daar geldt een wachtlijst. Maanden thuiszitten zonder onderwijs dreigt. Na bespreking aan de actietafel volgt er binnen een paar weken een toelaatbaarheidsverklaring voor de nieuwe school en een versnelde plaatsing bij een jeugdhulpaanbieder. De jongen kan zonder een te lange tussenpose een nieuwe start maken.

Een van de grootste veranderingen in de jeugdhulp ooit

De Wet op het passend onderwijs en de Jeugdwet zijn naar gemeenteniveau overgeheveld met vanaf het begin een forse financiële korting. De ‘landingsbaan’ die nodig is om het oude provinciale stelsel om te vormen naar iets nieuws is door de korte voorbereidingstijd en door krappe budgetten veel te kort. Daar ondervinden we dagelijks de gevolgen van. Net als van strikte privacywetgeving en van de vele verschillende financieringsstromen die bijvoorbeeld in het speciaal onderwijs aan de orde zijn.

38

We zitten in een van de grootste veranderingen in de jeugdhulp ooit. Lang lag de focus op continuïteit en op het zorgen dat geen kind door de stelselwijziging tussen wal en schip zou belanden. Maar alles bij het oude laten is geen optie. Want dat leidt er nog te vaak toe dat we jeugdigen weghalen uit hun vertrouwde omgeving. Onze reflex bij probleemsituaties in gezinnen is nog te vaak: elders oplossen. Bijvoorbeeld door een kind te laten behandelen op een jeugdhulplocatie. Of - in de zwaarste vorm - door ze tijdelijk op te laten nemen in een instelling.

De professionals binnen die organisaties voeren hun werk uit met bezieling, met kennis van zaken en met veel oog voor de jeugdigen en ouders die ze

voor zich krijgen. Maar formele hulptrajecten leiden tegelijkertijd vaak tot stempels, stigmatisering, diagnosticering en medicalisering. Daarom kiezen we voor afbouwen en opbouwen. Om zware, specialistische jeugdhulp te verkorten of voorkomen, is effectieve preventie en vroegsignalering nodig en een basisinfrastructuur die kwetsbare gezinnen begeleidt en goede toeleiding en toegang biedt tot passende hulp.

Naast de eerder genoemde integrale jeugdgezondheidszorg en de onderwijs-jeugdhulparrangementen investeert Almere op nog meer manieren in laagdrempelige hulp dicht bij huis. In alle gezondheidscentra en een aantal vrijgevestigde huisartspraktijken zijn praktijkondersteuners actief. Zij lossen steeds meer hulpvragen van jeugdigen op het gebied van geestelijke gezondheidszorg op en zo daalt het aantal verwijzingen naar specialistische hulp.

Humanitas zet getrainde vrijwilligers in om Almeerse jeugdigen en gezinnen te begeleiden bij bijvoorbeeld psychische klachten of complexe echtscheidings-situaties. De reacties van deelnemers zijn positief en het merendeel heeft na afloop geen professionele hulpverlening meer nodig.

—
We zitten in een van de
grootste veranderingen in
de jeugdhulp ooit. Daarin
kiezen we voor afbouwen
en opbouwen.
—

Naar een nieuwe balans

Almere zoekt vanuit de inhoud naar een nieuwe balans binnen de jeugdhulp en naar een duurzame transformatie van het zorglandschap. Dat gebeurt nadrukkelijk in regionaal Flevolands verband en in samenwerking met aanbieders en hogeschool Windesheim.

Samen streven we naar de inzet van minder zware vormen van hulp. Ook creëren we passende alternatieven voor 24-uurszorg. Bijvoorbeeld door via campagnes meer pleeggezinnen te werven. Een gezinsomgeving (pleegzorg, gezinshuis) heeft sterk de voorkeur boven verblijf in een instelling. Het is ook mogelijk om intensieve jeugdhulp thuis te bieden, waar nodig in combinatie met deeltijdverblijf of een kortdurende opname. Zo kunnen jeugdigen in een zo normaal mogelijke omgeving opgroeien. Dit vraagt om een stevig lokaal fundament dat in iedere gemeente in opbouw is. De combinatie met een flexibel regionaal specialistisch aanbod zorgt dat alle partijen kunnen doen wat nodig is.

Verbeteringen komen via de uitvoeringspraktijk tot stand. Een actiegerichte aanpak van leren door te doen (*action learning*) helpt om de gewenste transformatie te versnellen. Samen met Windesheim zijn er factoren geïnventariseerd die in-, door- en uitstroom uit de 24-uurszorg belemmeren of juist bevorderen. Hoe is een jeugdige in een instelling terechtgekomen? Zit hij of zij daar wel op de juiste plek? Welke stappen zijn er sinds de opname gezet en met welk resultaat?

Er is gebruikgemaakt van zogeheten 'omdenkers'. Zij nemen de rol aan om buiten de bestaande kaders te denken en het behandelteam rond een jeugdige te bevragen. Dat heeft een onderzoeksrapportage opgeleverd die alle betrokkenen een spiegel voorhoudt en die helpt om te werken aan verbeteringen. De Flevolandse hulpverleners zien in het omdenken een kans om hun werk nog beter te doen met betere resultaten voor jeugdigen en gezinnen. Ook op bestuurlijk niveau is er bij aanbieders draagvlak voor verandering.

vond Almere via een stadsbrede pleegzorgcampagne. Het doel was 15.

Een nieuwe campagne loopt tot het einde van 2018 (zie ook vitree.nl).

Durf stevig te investeren

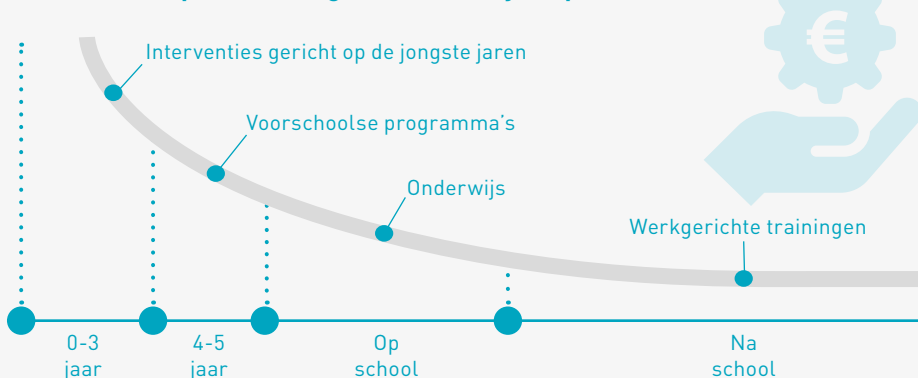
Preventie is de essentie van de Almeerse aanpak. Toch is dat niet onomstreden. Sterker nog: het blijkt stof voor stevig debat op politiek en maatschappelijk niveau. De vraag is of we dat debat vaak genoeg en aan de juiste tafels voeren.

De rechtstreekse impact van preventief handelen is niet altijd één-op-één zichtbaar te maken. En als dat wel zo is, laten de echte effecten soms vele jaren op zich wachten. Die tijdsspanne overstijgt de periode dat bestuurders van gemeenten en organisaties doorgaans in functie zijn. Tegelijkertijd: in het fysieke domein accepteren we schijnbaar moeiteloos dat de ontwikkeling van een nieuwe woonwijk wel een decennium in beslag kan nemen. Waarom zou dat ook niet op kunnen gaan voor fundamentele wijzigingen op sociaal terrein?

Wat in ieder geval zou helpen - óók op landelijk niveau - is om het gesprek over effectieve preventie voor jeugdigen en gezinnen te blijven initiëren. Om het lef te tonen om voluit te investeren in deze vorm van preventie. En om te blijven experimenteren en zoeken naar wat werkt om goede voorwaarden te creëren voor jonge mensen om zich te kunnen ontwikkelen. Want curatie voert inhoudelijk en financieel nog steeds de boventoon. We beseffen dat het een zich niet zomaar laat inwisselen voor het ander. Zeker in het begin is het een kwestie van dubbel investeren. Maar die investering betaalt zich vroeg of laat terug. Nobelprijswinnaar James Heckman liet met zijn 'Heckman-curve' niet voor niets zien dat het meeste rendement per geïnvesteerde euro bij de allerjongsten ligt. Dus als we rigoureuus kiezen, bereiken we vanzelf het cruciale omslagpunt.

42

Rendement op investeringen in menselijk kapitaal (Heckman-curve)

Preventie is de essentie van de Almeerse aanpak. Dat is niet onomstreden. Maar als we rigoureuus kiezen, bereiken we vanzelf het cruciale omslagpunt.

Wat vinden anderen?

Het beleid rond kansen voor Almeerse jeugdigen is een product van samenwerking tussen allerlei partijen in de stad en regio. De vraagstukken die lokaal spelen zijn daarnaast veelvuldig onderwerp van gesprek op landelijk niveau en in het verband van wetenschapsinstituten en kennisnetwerken. We vroegen een aantal betrokkenen en deskundigen om een kritische reflectie op de Almeerse situatie.

Werk dat deugt en deugd doet

Een gevleugelde uitspraak van Harry Kunneman. Grootmeester in het verbinden van theoretische kennis en praktische werkzaamheid in zijn streven naar een humane en rechtvaardige samenleving. Deugen en deugd doen is mijn eerste ingeving bij het lezen van dit verhaal waarin de jeugdigen in Almere centraal staan. Wat deugt voor wie? En wanneer doet iets deugd? Hoe kunnen we ‘grote vragen’ rondom rechtvaardigheid en duurzaamheid een plek geven in organisaties in relatie tot goed werk met en voor anderen? Het zoeken en ontwikkelen van antwoorden en manieren op deze vragen staat in verbinding met de handelingsvragen van professionals in praktijken zoals de zorg en het onderwijs. Ik ben één van die professionals in de praktijk van het onderwijs en vooral verbonden met kinderen, gezinnen, wijken en praktijken waar sprake is van sociale complexiteit.

Met ons gezin woon ik in Almere sinds 1999. Door onze twee in Almere opgegroeide twintigers en als professional in het onderwijsveld ben ik vertrouwd met dat waar over geschreven wordt in dit verhaal. Bij enkele ontwikkelingen ben ik betrokken geweest aan tafel tijdens de verkenkende gesprekken, pilots en projectplannen die steeds meer interdisciplinair van karakter zijn. We doen per

domein niet meer alleen ieder ons eigen ding. We bundelen professionaliteit en wijsheid in gebieden tussen de domeinen. Bijvoorbeeld op het snijvlak van onderwijs en het sociaal domein. De kracht zit in het netwerk in de stad, de hang naar pionieren, de betrokkenheid en gedrevenheid van bestuurders en professionals. We denken goed na, maar we gaan het ook vooral ‘gewoon’ doen.

Daar waar sociale complexiteit een grote rol speelt, werken technische oplossingen of eenvormige interventies echter vaak niet. Mooie plannen op papier staan juist daar ver af van de werkelijkheid in de praktijk. Sociale complexiteit vraagt om moed en lef. Om dichtbij blijven, uithouden en doen wat nodig is. Dat wat nodig is, past vaak niet in een beschikking, een plan, een pilot of een eenmalige subsidie. En een oplossing leidt niet direct tot het verdwijnen van problemen als gewenst resultaat. Dat wat nodig is, gaat dwars door alle regels en grenzen in of tussen domeinen heen en houdt zich niet aan tijd. Daar zijn we nog niet en dus hebben we elkaar nodig. Normatieve professionalisering kan ons hierbij helpen om het verschil te kunnen maken. Want het ligt nooit aan het kind!

Anita Gelmers-Groen
Teamleider samenwerkingsverband
Passend Onderwijs Almere (primair en
voortgezet onderwijs), MT-portefeuille
sociaal domein.

Het ligt nooit aan het kind

Deze zegswijze wijst ons op het pedagogische beginsel van een onvoorwaardelijk vertrouwen in de ontwikkelingskracht van kinderen. En op de verantwoordelijkheid die opvoeders (dus ook leraren) dragen om voor de nodige en passende uitdaging, ondersteuning en morele oriëntatie te zorgen. Kinderen zijn geen engelen, net zo min als hun opvoeders. Maar zolang zij aangewezen zijn op opvoeding en onderwijs moeten wij ons als volwassenen als eersten aangesproken voelen. Doen wij het wel goed? Of beter: bieden wij wel wat wenselijk is?

48

Deze verantwoordelijkheid vraagt de nodige bewegingsruimte voor een opvoeder. Kinderen verschillen in aanleg, tempo en temperament, de thuisachtergronden lopen uiteen, ambities van ouders verschillen, enzovoort. Dat betekent voor wie beroepsmatig met kinderen werkt, in onderwijs of zorg, dat zij, afhankelijk van wat een kind 'vraagt', een passend antwoord moeten kunnen geven. Dat betekent weer niet dat kinderen, zoals in het onderwijs, soms niet groepsgewijs benaderd kunnen worden, maar wel dat een opvoeder de vrijheid heeft en de verantwoordelijkheid toekomt om naar eigen inzicht te handelen.

Een van de anomalieën van onze pedagogische organisaties (onderwijs en zorg en hun ondersteunende

voorzieningen, zoals speciaal onderwijs) is dat zij gestandaardiseerd of sterk gereguleerd zijn. Zij zijn tot verfijnde systemen geworden. Voor het onderwijs geldt bovendien dat de overheid een strakke controle houdt op resultaten. In de praktijk betekent dit, dat haar invloed reikt tot in het onderwijsproces zelf, alleen al door haar meet- en toetsbeleid. De bewegingsruimte voor leraar en leerling is hierdoor zeer beperkt: alle leerlingen moeten in dezelfde tijd, langs dezelfde weg eenzelfde resultaat behalen.

Gezien de verschillen tussen de leerlingen is dat een geheel onterechte verwachting. Met andere woorden: de kans is groot dat een leerling niet aan de lijn van verwachtingen beantwoordt. Zo veroorzaakt een systeem zijn eigen uitvallers en wekt het de suggestie dat het aan het kind ligt. En systemen kennen geen verantwoordelijkheid.

Maar of het nu onderwijs of jeugdhulpverlening betreft, de vraag is: wie neemt dan wel de verantwoordelijkheid, ongeacht de vraag hoe groot of complex de opvoedings- of hulpvraag is? En verantwoordelijkheid betekent: 'wat gaan we (niet) doen?'. Opvoeding is naar zijn aard niet zo geïnteresseerd in de vraag naar oorzaken, aan wie of wat het zou 'liggen', maar wat er gebeurt met de vraag. Dan zijn de opvoeders aan zet.

Het ligt inderdaad nooit aan het kind, in principe tenminste, want dan zou het kind verantwoordelijk zijn voor zijn opvoeding, zijn eigen opvoeder zijn. Met andere woorden: problemen in ontwikkeling, opvoeding of onderwijs zouden pedagogisch gezien niet vanuit hun eventuele oorzaak moeten worden gezien, maar vanuit de verantwoordelijkheid voor het antwoord daarop. Tegen deze achtergrond kan het kind ook zelf leren wat het betekent verantwoordelijkheid te dragen.

Ten slotte, de pedagogische verantwoordelijkheid is, buiten de verantwoordelijkheid van de ouders, één verantwoordelijkheid, niet op te delen in verantwoordelijkheid van bijvoorbeeld leraren, intern begeleiders, remedial teachers, jeugdhulpverleners, therapeuten of andere specialisten. Dat is wennen voor de betrokkenen, transdisciplinair werken, maar de opvoeding vraagt het: één antwoord op de (hulp)vraag.

Prof. Dr. Luc Stevens
Emeritus hoogleraar orthopedagogiek bij de Universiteit Utrecht en voormalig directeur van stichting NIVOZ.

René Wormhoudt
Grondlegger van het *Athletic Skills Model (ASM)*.

Ontwikkeling van beweegtalent voor iedereen

Op initiatief van de gemeente heeft het *Athletic Skills Model* (hierna: ASM) in september 2015 een inspiratiesessie voor het Almerse college van B en W gehouden in het Topsportcentrum. Toenmalig wethouder René Peeters hield een toegewijde speech waaruit bleek hoe gemotiveerd hij was om Almere op een bijzondere wijze aan het bewegen te krijgen. Deze presentatie werd gevolgd door een praktische clinic voor alle enthousiaste aanwezige bestuurders en ambtenaren. Zo vonden Almere en ASM elkaar bij de ontwikkeling van het beweegtalent van 'iedereen', met een focus op jeugd. ASM als basis voor een gestructureerde, veelzijdige aanpak en mogelijk als springplank voor een (top)sportcarrière.

De wetenschap ondersteunt deze visie door te verwijzen naar betere prestatiemogelijkheden, gezonder leven met minder blessures, minder uitval uit de georganiseerde sport, meer creativiteit en bovenal meer plezier. Dit alles zal in Almere leiden tot een grotere pool van beweegtalenten.

Via opleidingen en beweegvoorzieningen is het ASM in Almere geïntegreerd in de breedtesport en topsport, het bewegingsonderwijs en de (jeugd-) gezondheidszorg. In het voorjaar van 2018 zijn er inmiddels bijna tweehonderd vakmensen opgeleid die allen de beweging in Almere centraal stellen in relatie tot gezondheid, welzijn en presteren. ASM geeft een kwalitatieve impuls aan de (her)inrichting van binnen- en buitenruimten, waarbij het draagvlak van de buurt belangrijk is.

Het Almere Kenniscentrum Talent (AKT) is ontworpen in de periode tussen de eerder genoemde inspiratiesessie en 2017. Onderdeel ervan is een uniek indoorbeweegcentrum in het Olympiakwartier dat officieel is geopend op 30 juni 2017. Een uitdagende, uitgebalanceerde, multifunctionele accommodatie met een regio-overstijgende aantrekkingskracht waar vele bestuurders en ambtenaren uit andere gemeenten zich wekelijks komen oriënteren. Er was een grenzeloze inzet, energie, passie, enthousiasme en plezier in het werk die kenmerkend was voor het slagen van deze unieke ontwikkeling.

Het kan altijd beter

Wat de gemeente Almere in dit verhaal eigenlijk zegt, is: ‘het kan altijd beter’. Dat is mij uit het hart gegrepen. Ik ben kinderpsychiater en dus dokter. Ik ben opgeleid om te zorgen dat ook kinderen met kwetsbaarheden zo veel mogelijk zelfstandig kunnen deelnemen aan de samenleving. Dat ze volwassen worden en de uitdagingen van het leven zo goed mogelijk aan kunnen. Ik ben ook opgeleid met de boodschap: ‘houd je vakliteratuur bij en zorg dat je je werk morgen nog weer een klein beetje beter kunt doen dan vandaag’. Dat maakt mijn werk zo mooi. 25 jaar geleden deed ik met plezier mijn werk, want ik had kinderen en ouders geholpen. En nu doe ik het nog steeds met plezier en ik wéét dat ik het nu nog beter doe. Ik dénk niet dat ik het beter doe, ik wéét dat. Wetenschappelijk onderzoekers hebben mij daarbij geholpen. Bijvoorbeeld om kinderen met invaliderende angstklachten veel beter te helpen. Vroeger deed ik daar zeventig keer over. Nu twaalf tot vijftien keer, met beter resultaat.

‘Het ligt nooit aan het kind’ laat een heel mooie ontwikkeling zien in Almere. Er zijn slagen gemaakt in onderwijs en zorg voor jeugd. Er zijn zichtbare verbeteringen. De mooiste ontwikkeling is dat de stad in de stand staat: ‘het kan morgen weer wat beter’. Het verhaal lezend wil ik aan de hand

van één woord een onderbelicht aspect noemen dat het toewerken naar ‘altijd beter’ gaat helpen.

Er wordt gesproken over ‘omdenkers’ die jeugdhulpverleners in de 24-uurszorg hielpen buiten de kaders te denken. Dat proces heeft een heel mooie beweging op gang gebracht. Het begrip ‘omdenkers’ doet echter tekort. Het waren geen creatieve, losse andersdenkers. Het waren creatieve, met recente kennis uit de wetenschap geladen psychologen. Zij lieten zien dat door te werken met de nieuwste inzichten uit de wetenschap heel lange opnames in jeugdzorg niet nodig waren en dat adequate ambulante zorg soms opnames kan voorkomen.

Prachtig was dat de betrokken jeugdhulpverleners in de stand stonden ‘wij doen ons werk goed en als we het morgen beter kunnen doen, dan doen we dat’. Ze lieten zich bevragen en adviseren door collega’s met actuele kennis. Deze verbetering was er niet gekomen als voormalig verantwoordelijk wethouder René Peeters het duwtje niet had gegeven en als die wetenschappelijke kennis niet was benut. Natuurlijk wegen ervaring en praktijkkennis zwaar, maar als we ons niet ook laten voeden door wetenschap gaat het niet ‘morgen weer wat beter’.

Drs. Peter Dijkshoorn
Kinder- en jeugdpsychiater en
bestuurder van Accare.

Veerkracht

Het ligt nooit aan het kind. De titel alleen al daagt uit tot nadenken. Hoe zit dat dan met kinderen die ernstig autisme hebben? En die jongere die het bloed onder de nagels vandaan haalt bij de docenten op school?

Het beleid van Almere daagt uit te denken in termen van inclusie,

pedagogische kwaliteit van de omgeving en alles doen wat in ons vermogen ligt om jeugdigen een goede toekomst te bieden. Dan past het niet om de verantwoordelijkheid voor die toekomst bij de jeugdige te leggen. De samenleving heeft de opgave om die verantwoordelijkheid naar zich toe te trekken en waar te maken. Door het

begrip ‘normaal’ op te rekken, ontstaat er bovendien ruimte voor eigenheid en diversiteit. Het Almeerse beleid is doordrenkt met dit gedachtegoed. Dat merkte ik in mijn activiteiten voor de stad en ik zie het ook weer in deze publicatie.

Bij een aantal initiatieven kan ik me voorstellen dat de vraag rijst of deze het abnormale niet versterken in plaats van het normale oprekken. Zo heeft Almere er veel werk van gemaakt om expertise van de jeugdhulp in de kinderopvang en het onderwijs te brengen. Dat gebeurde onder meer in het kader van pilots van het zogeheten ‘pedagogisch PACT’. Dit is een landelijk traject bedoeld om kinderen zo veel mogelijk een doorgaande ontwikkelingslijn te bieden. Door een betere samenwerking tussen kinderopvang en de school, waar nodig ondersteund door de jeugdhulp. Ook zijn er onderwijs-jeugdhulparrangementen gemaakt, waarin met inzet van jeugdhulp in de school zo veel mogelijk jeugdigen regulier onderwijs kunnen volgen. Werkt de aanwezigheid van jeugdhulp juist geen problematisering in de hand? Jeugdhulpverleners zien immers meer en zullen dan toch een behandeling adviseren?

De praktijk is anders. Evaluatie van de PACT-pilots liet bijvoorbeeld zien dat de professionals van de kinderopvang

en het onderwijs de kinderen beter leren begrijpen, door de ondersteuning van jeugdhulp. Met tips die ze krijgen breiden zij hun handelingsrepertoire uit om goed om te kunnen gaan met kinderen die net meer vragen. Dat werkt normalisering in de hand, in plaats van problematisering.

Grappig, maar als je op de volgende pagina de bijdrage van René Peeters leest, zie je dat idee terug. Uitspraken als ‘als het kind niet goed functioneert, moeten we zorgen dat de omstandigheden rond het kind veranderen’ spreken voor het Almeerse beleid. En ze blijken ook zijn persoon te kleuren.

Prof. dr. Tom van Yperen
Expert jeugdinstelstel bij het Nederlands Jeugdinstituut en bijzonder hoogleraar ‘Monitoring en innovatie zorg voor jeugd’ bij de Universiteit Groningen.

Goede voorwaarden creëren voor jonge mensen

‘Het ligt nooit aan het kind’ is de door mij bedachte titel voor deze publicatie over het Almeerse jeugd- en onderwijsbeleid tijdens mijn wethoudersperiode (2010-2018). Een titel die, zo is gebleken, mensen aan het denken zet. Die mensen raakt. Een uitspraak die uitdaagt en zelfs confronteert. Als het nooit aan het kind ligt, ligt het dus aan iets anders. Aan de omgeving of aan onszelf, bijvoorbeeld.

Terugkijkend heb ik mijn hele werkzame leven in dienst gesteld van mijn persoonlijke motto ‘goede voorwaarden creëren voor jonge mensen om zich te ontwikkelen’.

Al vanaf de basisschool wilde ik leerkracht worden. Eerst nog onbewust - gevoel gaat voor verstand - en later bewust. Zoals zoveel jongens was ik speels. Die speelsheid was er ook nog als jonge leerkracht. Je wist wat meer dan die kinderen, maar verder was je gelijkwaardig. Samen in de klas. Niets is boeiender dan het leren van en over elkaar. Kinderen, jongeren, daar zit alles al in. Als je kinderen en hun omgeving altijd serieus neemt, op veel momenten de ruimte geeft, ze stimuleert en als medemens ziet, dan is leerkracht zijn iedere dag een cadeau.

Waarom ik, achteraf gezien, heb gekozen voor het werken met en voor

jeugdigen is opgetekend door Avanti.³⁾ Van nabij heb ik gezien wat het met een mens - in dit geval mijn moeder - doet als je er niet helemaal bij hoort. Wat er ook gebeurt, je jeugd heeft verregaande invloed op je hele leven. Positief en negatief. Dat betekent dat je er als volwassene alles aan moet doen om te zorgen dat kinderen en jongeren zich goed kunnen ontwikkelen.

Het Almeerse jeugd- en onderwijsbeleid van de afgelopen twee collegeperiodes kende enkele hoofdlijnen: preventie, zo min mogelijk breuken, kwalitatief goed personeel, het weghalen van schotten tussen verschillende beleidsonderdelen in en buiten het stadhuis en gebruikmaken van de transities in de jeugdhulp en de jeugdgezondheidszorg.

Preventie en politiek gaan niet zo goed samen. Preventie gaat over de lange termijn. Politiek is kortadempig, gaat vaak over geld en kortetermijnresultaten. Preventie gaat over resultaten die pas vele jaren later zichtbaar worden. Resultaten die gaan over een en meer solide basis voor de rest van het leven en soms over verlaging van uitgaven, maar vaak ook niet. Voor preventie heb je niet alleen een lange adem en beleidscontinuïteit nodig, maar ook visie en voorstellingsvermogen.

René Peeters
Wethouder Jeugd, Maatschappelijke Ontwikkeling, Onderwijs en Sport, 2010-2018.

Een van mijn uitspraken is ‘doe, durf en dram’. Ook bij tegenwind of weerstand moet je het langetermijndoel vasthouden. De weg ernaartoe kan veranderen, het uiteindelijke doel niet. De inwoners van een stad willen dat er betrouwbare bestuurders zijn. Bestuurders die doen wat ze beloven. Maar je aan je belofte houden, heeft consequenties in de politiek. Vasthouden aan afgesproken beleid wordt niet altijd gewaardeerd. Echte veranderingen komen niet tot stand zonder weerstand. Echte veranderingen nemen tijd en vergen een rechte bestuurdersrug.

Ooit bedacht ik voor de regiegroep Kindcentra 2020 (zie ook kindcentra2020.nl) de uitspraak ‘Het is moeilijk een huis te bouwen op een fundament van schotsen’. Die uitspraak geeft een beeld van de versnippering in het stelsel dat wij kinderen en hun ouders aandoen. Iedere overgang kan een kloof zijn, waar informatie over het kind in verdwijnt. Iedere overgang kan leiden tot een breuk in de ontwikkeling. Dat geldt voor jonge kinderen waar peuterspeelzaalwerk, kinderopvang, basisonderwijs en naschoolse opvang allemaal aparte instellingen zijn. Het geldt ook op latere leeftijd als de overgang van bijvoorbeeld vmbo naar het mbo groot blijkt te zijn.

Een doorgaande ontwikkellijn leidt tot beter zicht op kind en gezin. De enorme aantrekkingskracht van de drie nieuw ontwikkelde integrale kindcentra in Almere is het bewijs dat ouders en kinderen die doorgaande lijn waarderen. Peuterspeelzaalwerk en kinderopvang zijn in Almere in elkaar opgegaan en samen gaan werken met het basisonderwijs. De kinderopvang is zich meer gaan richten op ontwikkeling. Het woord opvang is te beperkt. Vroeger noemden we de kleuterschool de bewaarschool. Nu suggereert het woord ‘kinderopvang’ nog steeds iets van bewaren, iets passiefs. Taal is zo belangrijk. Laten we de term ‘kindcentrum’ vervangen door ‘kindercampus’. Samenwerking, daar gaat het om.

Een gemeente gaat niet over de kwaliteit van personeel, maar mag die kwaliteit wel stimuleren. Want goed personeel is de basis van alles. Mensen die met hoofd en hart hoge kwaliteit leveren. De gemeente kan het onderwerp personeelskwaliteit vooral agenderen en af en toe een zetje geven met geld, beleid en communicatie hierover. Een mooi voorbeeld is het Expertisenetwerk Nul- Tot Zesjarigen in Almere (ENTZA). Een digitaal platform (met regelmatig fysieke bijeenkomsten) voor alle medewerkers die kinderen van nul tot zes begeleiden. Een ander voorbeeld is de financiering

van de coaching van directeuren van scholen voor basis- en voortgezet onderwijs in Almere. Coaching om de kwaliteit op hun eigen school te verbeteren. Eenmalige investeringen met een structureel effect. Een gemeente is medeverantwoordelijk voor het jeugdbeleid en mag/moet dus alles in het werk stellen om te zorgen dat de jeugd goede begeleiding krijgt. Dus: gaan we erover als gemeente? Nee! Moeten we ons ermee bemoeien? Ja! En soms is wat geld daarbij behulpzaam.

‘Het ligt nooit aan het kind’ betekent dat volwassenen, ouders, professionals altijd hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Als het kind niet goed functioneert, moeten we zorgen dat de omstandigheden rond het kind veranderen. Een van de meest vergaande, succesvolle ontwikkelingen rond het veranderen van omstandigheden zijn de onderwijs-jeugdhulparrangementen. Veel pedagogisch medewerkers, leerkrachten, docenten en andere professionals vinden hun werk zwaar. Het Almeerse beleid heeft zich onder andere gericht op het verbreden van teams. Op het met verschillende ogen en expertises kijken naar kind en omgeving. Samen weten we meer, zien we meer, kunnen we sneller de juiste dingen doen. De spectaculaire resultaten van de

onderwijs-jeugdhulparrangementen zijn het bewijs dat samenwerking helpt. Het bundelen van geldstromen, het laten samensmelten van meerdere beroepsgroepen op één locatie, medewerkers die van elkaar leren: het smaakt naar meer.

Beleid vastleggen, terugkijken en reflecteren als bron voor toekomstige ontwikkelingen. Ik hoop dat deze publicatie de lezer, de bestuurder, de beleidsmedewerker, de ouder, de professional, de vrijwilliger stimuleert om na te denken over wat er nodig is voor goed beleid. En ik hoop dat ieder mens zich realiseert dat je altijd verantwoordelijk bent als het om kinderen gaat. Altijd. Immers: het ligt nooit aan het kind.

Noten

- 1) De namen in dit voorbeeld zijn gefingeerd. De casus verscheen eerder in de kwartaalrapportage uitvoering jeugdhulp over het derde kwartaal van 2017 (gemeente Almere, november 2017).
- 2) De tekst in dit kader is mede gebaseerd op het artikel 'Eén school voor alle peuters' dat op 4 december 2017 is verschenen in NRC Handelsblad.
- 3) Zie: <https://avanti-almere.nl/ik-heb-van-haar-geleerd-om-zichtbaar-te-zijn-omdat-zij-dit-zelf-niet-was>.

Colofon

Uitgave

Mei 2018

Tekst

Kasper van Noppen (kasperschrijft.nl)

Eindredactie en coördinatie

Paul Andriessen, Kim van der Velden

Beeldmateriaal

Anja de Graaff, Anita Riemersma, Lisa Zilver Fotografie,
Gemeente Almere, Freepik.com, Shutterstock

Vormgeving

Gemeente Almere, afdeling Communicatie

